

# Стандарти ЄАЗА щодо добробуту, утримання та управління тваринами в зоопарках та акваріумах



Європейська асоціація зоопарків та акваріумів  
Амстердам

Затверджено щорічними загальними зборами ЄАЗА 25 квітня 2024 року

## Зміст

Вступ.....	1
Глосарій.....	1
Стандарти.....	3
Фізичні/Функціональні домени.....	4
1. Фізичне середовище.....	4
1.1 Дизайн вольєрів.....	4
1.2 Комфорт та благополуччя.....	5
1.3 Наповнення вольєру.....	5
1.4. Змішані експозиції.....	6
1.5 Вільно утримувані види.....	6
1.6 Захист від фізичних пошкоджень.....	6
1.7 Гігієна.....	7
2. Фізичний домен: Харчування.....	8
3. Фізичний домен: Здоров'я.....	10
3.1 Регулярні спостереження за тваринами.....	10
3.2 Загальний ветеринарний догляд.....	10
3.3 Каліцтво.....	11
3.4 Посмертні процедури.....	12
4. Фізичний домен: Поведінка.....	12
4.1 Заохочення притаманної виду поведінки та мінімізація ненормальної поведінки.....	12
4.2 Збагачення середовища.....	13
4.3 Управління соціальними групами.....	13
4.4 Управління слоновими.....	13
4.5 Тренінг та демонстрація/взаємодія з відвідувачами.....	14
5. Добробут тварин.....	17
6. Управління популяціями.....	18
6.1 Розмноження.....	18
6.2 Ручне вигодовування.....	19
6.3 Передача та розпорядження тваринами.....	20

6.4 Застосування евтаназії.....	20
6.5 Реєстрація тварин.....	21
6.5.1 Програмне забезпечення для ведення обліку.....	21
6.5.2 Управління даними та звітність.....	21
6.5.3 Реєстрація інформації про тварин.....	22
6.6 Транспортування та переміщення тварин.....	22
7. Захист та безпека.....	23
7.1 Загальні положення.....	23
7.2 Вольєри.....	23
7.3 Огородження вольєрів.....	23
7.4 Захисні огороження.....	23
7.5 Межі периметра.....	23
7.6 Попереджувальні знаки.....	24
7.7 Відкриті для проїзду вольєри.....	24
7.8 Виведення тварин з вольєрів.....	25
7.9 Втеча тварин та надзвичайні ситуації, пов'язані з тваринами.....	26
7.10 Аварійні виходи.....	27
7.11 Безпека доступу для відвідувачів.....	28
7.12 Надання першої допомоги в надзвичайних ситуаціях.....	28
8. Інше.....	29
8.1 Страхування відповідальності за шкоду або травми, завдані тваринами.....	29
Додаток І. Перелік небезпечних та загрозових тварин в зоопарках та акваріумах.....	30

## Вступ

Дані Стандарти засновані на сучасних знаннях та практиці щодо добробуту, утримання та управління тваринами, якими опікуються зоопарки та акваріуми. Дані Стандарти мають бути запроваджені разом з іншими Стандартами, Процедурами, Положеннями, Інструкціями та Зразками найкращих практик ЄАЗА, на додаток до всіх відповідних місцевих, національних та міжнародних законодавчих актів та угод.

Дані Стандарти повинні виконуватися щодо всіх тварин, які перебувають під опікою та відповідальністю членів ЄАЗА.

## Глосарій:

1. Зоопарки - всі заклади, відкриті та призначені для громадськості з метою сприяння охороні природи, а також надання освітніх, інформаційних та рекреаційних послуг шляхом демонстрації та збереження дикої природи. Це визначення включає зоопарки, парки тварин, сафарі-парки, пташині сади, дельфінарії, акваріуми та спеціалізовані колекції, такі як метеликові сади, як визначено у ст. 2 [Директиви Ради ЄС 1999/22/ЄС](#) від 29 березня 1999 року.
2. Тварини – це всі види тваринного світу, включаючи ссавців, птахів, плазунів, риб, амфібій та безхребетних.
3. Добробут – це фізичне, поведінкове та соціальне благополуччя тварин, яке забезпечується шляхом створення відповідних умов для відповідних видів, включаючи, але не обмежуючись, утримання, середовище, харчування, ветеринарну допомогу та соціальні контакти, де це доречно. П'ятидоменна модель добробуту є основною моделлю, прийнятою ЄАЗА для оцінки добробуту.
4. ЄАЗА прийняла визначення добробуту тварин ВАЗА, яке визначає добробут як стан, що є специфічним для кожної окремої тварини; це те, як тварина сприймає свій світ і життя через асоціацію з приємними для цього виду відчуттями, такими як життєва сила, любов, безпека та збудження; або неприємними відчуттями, такими як біль, голод, страх, нудьга, самотність та розчарування.
5. Багато з цих переживань можуть бути викликані особливостями раціону тварини; середовищем; фізичним здоров'ям і фізичною формою (включаючи наявність травм і хвороб); соціальним середовищем (включаючи взаємодію з людьми); а також її здатністю задовольняти специфічні для виду і індивідуальні поведінкові мотивації тварини, щоб отримати позитивні фізичні або соціальні переживання. На стан добробуту тварини можуть позитивно або негативно впливати всі параметри її середовища проживання, а догляд

за тваринами є лише одним із них. Здатність робити вибір, характерний для виду, та індивідуальний контроль над своїм середовищем є дуже важливими факторами, що сприяють позитивному добробуту тварин.

6. Вольєр – це будь-яке приміщення, призначене для утримання тварин у зоопарках та акваріумах.
7. Основний вольєр – це вольєр, в якому тварина проводить більшу частину свого часу. Іноді це можуть бути криті/нічні вольєри.
8. Другорядний вольєр — це вольєр, в якому тварини перебувають протягом меншої частини свого часу. Це також можуть бути виставкові експозиції, якщо тварина виставляється на огляд лише протягом робочих годин. Сюди також можуть входити тимчасові, виставкові або транспортні вольєри, якщо тварина перебуває в цьому вольєрі протягом значної частини дня.
9. Бар'єр вольєру — це огорожа, яка утримує тварину всередині вольєра.
10. Захисний бар'єр — це фізична огорожа, встановлена на відстані від зовнішнього краю огорожі вольєра, призначена для запобігання доступу до нього відвідувачів.
11. Колекція — всі тварини, які перебувають під безпосереднім доглядом та/або відповідальністю зоопарку.
12. Вільно утримувані – тварини, які входять до колекції установи та можуть вільно пересуватися в межах периметра зоопарку.
13. Небезпечні тварини – це будь-які представники груп або видів, перелічених у Додатку 1, а також будь-які інші тварини, які через свої індивідуальні особливості, статевий цикл, материнський інстинкт або з будь-яких інших причин можуть завдати серйозних травм або передати захворювання людині шляхом укусу, подряпини, удару головою (бодання), стиснення, введення отрути або будь-яким іншим способом.
  - а. Небезпечні хижак – це всі представники родів *Panthera*, *Acinonyx*, *Lynx* і *Neofelis*, родин *Ursidae* і *Hyaenidae*, *Canis lupus*, *Canis rufus* і *Lycan pictus*.

## Стандарти

**Преамбула:** Основною вимогою до членів ЄАЗА є забезпечення науково обґрунтованого та орієнтованого на добробут тварин утримання та догляду за ними. Ці стандарти створюють основу для членів, щоб підтвердити, що вони відповідають очікуванням ЄАЗА щодо догляду, добробуту, безпеки, здоров'я, утримання та управління тваринами.

Члени ЄАЗА повинні дотримуватися всіх місцевих, національних та міжнародних законодавчих актів та угод, але в тих випадках, коли стандарти ЄАЗА є більш суворими, члени повинні дотримуватися вимог ЄАЗА.

## Догляд за тваринами та їхній добробут

ЄАЗА визнає модель п'яти доменів (Mellor et al., 2020) як загально визнану систему оцінки добробуту тварин і заохочує членів ЄАЗА використовувати цю модель при розробці та впровадженні власних практик добробуту. Від членів ЄАЗА очікується, що вони будуть сприяти позитивному добробуту тварин у всіх практиках управління тваринами.

Модель п'яти доменів: Досвід і сприйняття тварини в кожній з чотирьох фізичних складових призведе до суб'єктивного досвіду, що відображається в п'ятій складовій — психічній, яка представляє стан добробуту тварини.

Домен 1: Харчування

Домен 2: Фізичне середовище

Домен 3: Здоров'я

Домен 4: Поведінкові взаємодії

Домен 5: Психічний стан



Цей документ призначений надати членам ЄАЗА рекомендації для задоволення фізичних/функціональних потреб тварин та сприяти позитивному стану їхнього добробуту в контексті п'ятої складової - психічної.

## Фізичні/Функціональні домени

### 1. Фізичне середовище

#### 1.1 Дизайн вольєрів

Члени ЄАЗА повинні забезпечувати високий рівень утримання всіх тварин, які перебувають під їхньою опікою, як тих, які не виставлені на огляд, так і тих, які експонуються (як постійно, так і тимчасово). Слід ознайомитися з Керівними принципами ЄАЗА щодо найкращих практик, якщо вони доступні, і, по можливості, дотримуватися їхніх рекомендацій. Утримання тварин повинно враховувати добробут окремих особин, специфічні потреби видів, їхні просторові та соціальні потреби, належне управління персоналом та відповідну демонстрацію відвідувачам. Важливі аспекти, які необхідно враховувати:

1. Усі вольєри повинні забезпечувати відповідне складне середовище проживання, яке враховує потреби окремих особин, а також потреби видів і груп, та сприяє позитивному добробуту.
2. При проектуванні вольєрів необхідно враховувати потреби видів у догляді. Це включає:
  - 2.1. Таку конструкцію вольєрів, яка запобігає втечі тварин;
  - 2.2. Простір, достатній для прояву найширшого спектру природних типів поведінки, наскільки це можливо в розумних межах;
  - 2.3. Простір, достатній для нормального існування соціальних груп;
    - для уникнення надмірного домінування окремих особин над іншими в стадах або групах;
    - для уникнення ризику постійних і невирішених конфліктів між членами стада або групи або між різними видами в змішаних експозиціях;
    - для забезпечення того, щоб фізична місткість вольєра не була перевантажена і була достатньою для кількості особин і різноманітності видів, які в ньому утримуються.
  - 2.4. Управління (соціальними) конфліктами за допомогою зон відокремлення, візуальних бар'єрів та інших засобів, включаючи розміщення тварин, тимчасово відокремлених від групи;
  - 2.5. Надання тваринам можливості вибору улюбленого місця у вольєрі, включаючи вільний доступ до внутрішніх і зовнішніх приміщень, вдень і вночі;
  - 2.6. Використання відповідних засобів та методів для відлову та стримування тварин;
  - 2.7. Обладнання для утримання племінних тварин, таке як лігва для дитинчат, місця для гніздування або субстрати для нересту;
  - 2.8. Інтеграційні, карантинні та медичні приміщення, відповідні для кількості особин та видів, які в них перебувають;

- 2.9. Вольєри, які передбачають безпечний та належний режим прибирання для запобігання неприйнятному накопиченню паразитів та інших патогенів;
  - 2.10 Безпечне та належне подавання їжі та води;
  - 2.11 Збагачення середовища та поведінки;
  - 2.12 Надання тваринам можливості сховку (щоб уникати поглядів відвідувачів);
  - 2.13 Ніколи не слід примушувати тварин до дій на радість відвідувачам;
  - 2.14 Тварини, які перебувають у сусідніх вольєрах, не повинні взаємодіяти між собою таким чином, який спричиняє надмірний стрес.
3. Забезпечення умов для належного спостереження за вольєром та тваринами, які в ньому перебувають, з боку персоналу та дослідників.
  4. Забезпечення високого рівня якості спостереження для відвідувачів, що дозволяє повною мірою ознайомитися з тваринами та їхньою поведінкою і відповідає освітнім матеріалам та стратегіям, які стосуються видів тварин, власне організації та її місії.

## 1.2 Комфорт та благополуччя

Умови утримання та системи життєзабезпечення повинні бути придатними для комфорту та добробуту конкретного виду тварин у будь-який час, включаючи приміщення для утримання та/або приміщення поза експозицією:

- Особливу увагу слід приділяти потребам вагітних та новонароджених тварин;
- Новоприбулі тварини повинні повністю звикнути до нових умов, враховуючи, що це може бути поступовим процесом;
- Необхідно враховувати специфічні для виду тварин умови навколишнього середовища, а також градієнт УФ-випромінювання, освітлення, опалення та вологості для встановлення відповідних градієнтів.
- Тваринам у відкритих вольєрах необхідно забезпечити достатній захист від негоди або надмірного сонячного світла, якщо це необхідно для їхнього комфорту та добробуту.

## 1.3 Наповнення вольєру

1. Дизайн повинен враховувати поведінкові потреби та поведінкове управління видами, забезпечуючи достатнє просторове розділення між особинами або групами особин.
2. Забезпечення багатого середовища з відповідними конструкціями всередині вольєра, які дозволяють тваринам максимально повно проявляти свій поведінковий репертуар, з урахуванням використання тривимірного простору.
3. Вольєри для тварин повинні бути обладнані відповідно до потреб конкретного виду тварин, з такими елементами, як підстилка, сідала,

рослинність, нори, різноманітні субстрати, конструкції для лазіння, спеціально розроблені гніздові ящики, укриття, схованки та басейни.

4. При проектуванні також необхідно розрахувати ризик заподіяння шкоди (наприклад, травм, нещасних випадків) тваринам перед розміщенням нових меблів та елементів збагачення.

#### **1.4 Змішані експозиції**

Утримання тварин у змішаних експозиціях може створити більш динамічну картину для відвідувачів, потенційно збагатити життя видів або окремих особин в експозиції та стати інструментом для забезпечення необхідного простору для управління популяцією.

1. При експонуванні тварин у вольєрах, де утримуються різні види, члени ЄАЗА повинні забезпечити відповідність умов утримання прийнятним стандартам для забезпечення добробуту всіх експонованих видів і щоб вони дозволяли повною мірою проявляти природну поведінку, якщо це можливо для всіх експонованих видів. Потенційні позитивні та негативні наслідки для добробуту тварин при поєднанні різних видів повинні бути ретельно оцінені перед початком і контролюватися у подальшому. Як мінімум, оцінка повинна включати наступні пункти:
  - Ризик травмування;
  - Ієрархія та потенційні проблеми, пов'язані з харчуванням;
  - Інфекційні захворювання, які можуть передаватися.
2. Також мають бути розроблені плани щодо належного забезпечення розділення тварин.

#### **1.5 Вільно утримувані види**

1. Якщо тварини утримуються на вільному виході в зоопарку і є частиною колекції, для них слід облаштувати тимчасове приміщення, щоб забезпечити потреби з управління та ветеринарного обслуговування. Тварини повинні бути звиклими до входу в це приміщення з метою обслуговування.

#### **1.6 Захист від фізичних пошкоджень**

1. Вольєри та їхні огорожі повинні утримуватися в стані, який не створює небезпеки для тварин, а саме:
  - будь-які дефекти, виявлені в огорожах для тварин або в будь-яких приладах чи обладнанні всередині вольєрів, повинні бути негайно відремонтовані або замінені;
  - будь-які дефекти, які можуть завдати шкоди тваринам, повинні бути негайно усунені, а якщо це неможливо, тварини повинні бути захищені від будь-якого контакту з джерелом небезпеки;
  - будь-яка рослинність, яка може завдати шкоди тваринам, має бути недоступною для них.

2. Наявність резервних систем (наприклад, генератора) на випадок відключення електроенергії (особливо для тропічних видів, мають бути системи підтримки для акваріумів/віваріїв, нагрівальні дроти для вольєрів).
3. Усе обладнання та стаціонарне устаткування, включаючи електричні прилади, має бути встановлено таким чином, щоб не становити небезпеки для тварин і щоб тварини не могли перешкоджати його безпечній експлуатації.
4. Сміття та відходи у вольєрах для тварин мають швидко прибиратися, щоб уникнути будь-якої можливості заподіяння шкоди тваринам.
5. Деревя, які ростуть у вольєрах для тварин або поблизу них, повинні регулярно перевірятися та обрізатися або вирубуватися, якщо це необхідно, щоб зменшити ризик пошкодження огорож вольєрів та травмування тварин падаючими гілками або через використання дерев для втечі.
6. Куріння заборонено у вольєрах для тварин, у частинах будівель, де розташовані вольєри для тварин, а також у приміщеннях, де зберігаються або готуються продукти харчування.
7. Тварини повинні оброблятися тільки компетентним, навченим та уповноваженим персоналом або під його наглядом.
8. Обробка повинна проводитися обережно, таким чином, щоб уникнути непотрібного дискомфорту, стресу (тимчасового або хронічного) або фактичної фізичної шкоди тваринам.
9. Будь-який прямиий фізичний контакт між тваринами та відвідувачами повинен відбуватися тільки під контролем персоналу зоопарку або навчених волонтерів, протягом такого періоду часу та за умов, які відповідають добробуту тварин і не спричиняють їм дискомфорту.
10. Під час проведення будь-яких заходів члени ЄАЗА повинні забезпечити таку їхню організацію, щоб мінімізувати порушення спокою тварин. Слід оцінювати вплив заходів на добробут окремих тварин і, за необхідності, вносити зміни.

## 1.7 Гігієна

1. Необхідно дотримуватися належних стандартів гігієни, що стосується як особистої гігієни персоналу, так і гігієни приміщень для утримання тварин та процедурних приміщень. Особливу увагу слід звернути на такі моменти:

- Хоча засоби та процедури для очищення можуть забезпечити гігієну середовища, вони також можуть впливати на соціальне та поведінкове благополуччя (додаткові запахи, глибокі підстилки, стрес від переселення, тощо). Необхідно знайти баланс між зменшенням можливості передачі захворювань та створенням відповідного середовища для тварин;

- Якість води у водно-болотних вольєрах повинна регулярно перевірятися та за необхідності коригуватися;
- Мають бути в наявності нетоксичні очисні речовини та засоби для їх застосування.
- Необхідно мати та дотримуватися ветеринарних рекомендацій щодо всіх вимог до очищення та санітарії вольєрів або інших приміщень після виявлення інфекційного захворювання у будь-якої тварини;
- Дренажна система всіх вольєрів повинна забезпечувати ефективне видалення надлишку води;
- Всі відкриті каналізаційні труби, крім тих, які транспортують питну воду, повинні знаходитися поза межами приміщень, до яких мають доступ тварини;
- Необхідно запобігати забрудненню водопровідної води відходами життєдіяльності тварин;
- Відходи повинні регулярно видалятися та утилізуватися;
- На всій території установи має бути встановлена та підтримувана безпечна та ефективна програма боротьби зі шкідниками та, за необхідності, хижаками;
- Персонал, який доглядає за тваринами, повинен бути проінструктований негайно повідомляти про випадки зараження або контакту з будь-якою інфекцією, яка, на його думку, може передаватися тваринам та негативно впливати на їхнє здоров'я; після цього керівництво має вжити відповідних заходів;
- Персонал, який доглядає за тваринами, повинен бути проінструктований щодо конфіденційного повідомлення про будь-які інші обмеження, які можуть вплинути на їхню здатність безпечно та компетентно доглядати за тваринами, а керівництво повинно вжити відповідних заходів.

## 2. Фізичний домен: Харчування

1. Потрібно забезпечити збалансоване харчування, тобто таке, що включає визначені рівні обов'язкових і допоміжних поживних речовин та енергетичних цінностей, ґрунтоване на сучасних наукових даних та найкращих практичних знаннях.
2. Слід мати та дотримуватися рекомендацій фахівців (зоотехніків, ветеринарів або інших спеціалістів) щодо всіх аспектів харчування, включаючи ті, які стосуються профілактики здоров'я.
3. Корм та вода, які пропонуються тваринам, мають бути високої якості як з точки зору поживної цінності, так і гігієни.
  - Якість корму/їжі слід перевіряти перед кожним годуванням.

- Слід проводити регулярні перевірки якості води.
  - Приладдя для корму, їжі або води (наприклад, відра, контейнери, корита) слід регулярно чистити для підтримання належної гігієни та запобігання погіршенню їхньої якості.
4. Продукти харчування та вода, які надаються тваринам, повинні мати поживну цінність та бути у кількості, необхідній для кожної тварини кожного виду. Слід враховувати стан, розмір, вік, оптимальну вагу та етап життя (наприклад, ріст, розмноження, вагітність, лактація) окремих тварин. Залежно від цих вимог, для тварин можуть бути необхідними спеціальні дієти (наприклад, для тварин, які проходять курс ветеринарного лікування або мають хронічні захворювання як, наприклад, діабет).
  5. Збалансоване харчування має забезпечуватися за відповідним графіком (тобто у відповідний час доби, виходячи з природного режиму харчування тварин - нічна фаза нічних тварин, дні голодування, сезонні зміни) на основі природних поведінкових та фізіологічних потреб кожного виду.
  6. Корм повинен подаватися у формі, яка стимулює природну поведінку при харчуванні; за можливості, слід заохочувати тварин до отримання та маніпулювання кормом у спосіб, подібний до того, як це роблять їхні дикі побратими. Частка часу, яка витрачається на годування протягом дня, повинна відповідати частці часу, яку витрачають на це дикі тварини.
  7. Під час подачі їжі та води у вольєрах слід враховувати природні пози та поведінку тварин, включаючи соціальні аспекти. Якщо використовуються поїлки та годівниці, їх слід розміщувати таким чином, щоб вони були доступними для кожної тварини у певному вольєрі; за необхідності слід передбачити кілька годівниць та поїлок, щоб зменшити небажану конкуренцію за ресурси. Годівниці та поїлки повинні забезпечувати фізіологічно зручну позу під час прийому їжі та води.
  8. Несанкціоноване годування відвідувачами заборонено. У випадках, коли годування відвідувачами дозволено, воно повинно здійснюватися під наглядом, а кількість корму повинна бути врахована у добовому раціоні тварин (з точки зору енергетичної та поживної цінності). Поведінка тварин під час годування на очах у відвідувачів повинна контролюватися, щоб уникнути розвитку небажаних поведінкових реакцій, таких як нервове (стеротипічне) ходіння тощо.
  9. При годуванні живою здобиччю необхідно дотримуватися місцевого законодавства; необхідно враховувати добробут живої здобичі, щоб мінімізувати її стрес.
  10. Слід враховувати добробут кормових тварин, вирощених на місці, та дотримуватися галузевих стандартів добробуту.

11. Корми та воду слід зберігати, готувати та подавати тваринам у гігієнічних умовах.
12. Слід вживати заходів для обмеження доступу шкідників (наприклад, безпечні системи зберігання кормів, годівниці, захищені від шкідників).
13. Приладдя для приготування їжі (наприклад, ножі) слід зберігати та використовувати безпечно, а за необхідності проводити навчання з безпечного використання.
14. Зоопарки повинні докладати зусиль для забезпечення того, щоб корми мали стале походження, а їх постачання відповідало Керівним принципам ЄАЗА, якщо це можливо.

### **3. Фізичний домен: Здоров'я**

#### **3.1 Регулярне спостереження за тваринами**

1. Стан і здоров'я всіх тварин у зоопарку повинні щодня перевірятися особами, відповідальними за їхній догляд.
2. Тварини, які були помічені у стані надмірного стресу, хворі або травмовані, повинні негайно отримати допомогу і, за необхідності, лікування.

#### **3.2 Загальний ветеринарний догляд**

1. Установа повинна мати належну програму профілактичної та лікувальної ветеринарної допомоги, яка відповідає колекціям і контролюється кваліфікованими та досвідченими ветеринарними лікарями.
2. Як мінімум, така програма повинна відповідати вимогам сертифікації, що є принаймні рівнозначними вимогам, викладеним у Законі ЄС про здоров'я тварин. Вона має включати регулярний моніторинг здоров'я, захворюваності та смертності, профілактичне лікування за необхідності, плани дій на випадок захворювань, управління зоонозними захворюваннями, біобезпеку тощо.
3. Ветеринари повинні бути в курсі тенденцій та розробок у галузі зоологічної медицини, які стосуються видів тварин, утримуваних в установі (наприклад, членство в Європейській асоціації ветеринарів зоопарків та дикої природи, участь у конференціях, додаткове навчання, кредити за безперервну освіту тощо).
4. Установа повинна вести детальні медичні записи про тварин, які перебувають під її опікою, та використовувати їх для моніторингу тенденцій у стані здоров'я та визначення схем лікування. Наполегливо рекомендується використовувати ZIMS for Medical.
5. Ветеринарні приміщення та обладнання повинні відповідати потребам колекції (включаючи карантин, ізоляцію, анестезію, хірургічні втручання, діагностичне взяття проб тощо).
6. На місці повинні бути доступні приміщення та обладнання для проведення планової діагностики та лікування. Може бути доцільним транспортування

живих тварин до зовнішніх приміщень для проведення розширеної діагностики та лікування, за умови, що це можна зробити безпечно.

7. Повинні бути в наявності відповідні засоби для відокремлення хворих, вагітних, травмованих або тварин, які одужують.

8. Усі рецептурні ліки мають використовуватись належним чином, так само, як зберігатися та утилізуватися, а їхнє використання має бути зареєстроване (відповідно до місцевих нормативних актів).

9. У разі використання небезпечних препаратів необхідні письмові протоколи щодо їхнього безпечного застосування.

10. Достатня кількість персоналу повинна бути навчена методам уловлювання хімічних речовин та діям у разі випадкового введення або передозування. Необхідно забезпечити доступність відповідних антидотів.

11. Необхідно мати обладнання та приміщення, придатні для відлову тварин колекції, а персонал повинен бути навчений їх використанню.

12. Необхідно запровадити безпечну та ефективну програму боротьби зі шкідниками та, за необхідності, хижаками.

13. Необхідно проводити розтини хребетних тварин, які померли в установі, не тільки для встановлення причини смерті, але й в рамках програми моніторингу здоров'я колекції, а також популяції (ЕЕР<sup>1</sup>).

14. Якщо розтин не може бути проведений негайно або на місці, тіла тварин мають зберігатися та транспортуватися належним чином.

15. Тіла тварин та біологічний матеріал повинні бути утилізовані гігієнічно та відповідно до національних нормативних актів.

16. Необхідно запровадити протоколи біобезпеки, які повинні враховувати безпечну утилізацію відходів тваринництва та харчових відходів, протоколи гігієни, доступ до вольєрів, боротьбу зі шкідниками, переміщення тварин тощо.

### 3.3 Каліцтво

1. Слід уникати каліцтва будь-яких тварин з будь-якою метою.

- Неприпустимо калічити тварин з косметичною метою або з метою зміни їхнього зовнішнього вигляду, тому члени асоціації повинні утримуватися від таких дій;
- Каліцтво з метою обмеження рухів тварин (наприклад, підрізання крил) є практикою, яку слід поступово припиняти, і члени асоціації мають вчасно розробити відповідні плани для цього;
- Маркування тварин для ідентифікації (наприклад, кріплення бирок на вуха, татування, ін'єкції еластомерного барвника) завжди повинно здійснюватися найменш шкідливим із доступних методів. Якщо каліцтво застосовується для

---

<sup>1</sup> ЕЕР (EAZA Ex situ Programmes) — це програми управління популяціями понад 500 видів тварин, які координуються експертами з числа членів ЄАЗА.

ідентифікації, воно завжди повинно здійснюватися відповідно до затверджених ветеринарних протоколів;

- Кастрація з метою управління завжди повинна здійснюватися найменш шкідливим із доступних методів та відповідно до затверджених ветеринарних протоколів.

### **3.4 Посмертні процедури**

1. Померлі тварини повинні оброблятися таким чином, щоб уникнути ризику передачі інфекції.

2. Причина смерті кожної тварини має бути встановлена, якщо це є доцільним і можливим, включаючи, в більшості випадків, огляд зразка ветеринарним лікарем, патологоанатомом або практикуючим лікарем, який має відповідний досвід і підготовку.

3. Установи повинні повідомляти про причини смерті тварин, які беруть участь у програмі, координатору ЕЕР або племінної книги та надсилати звіт про розтин.

4. Якщо на місці немає обладнання для проведення посмертних обстежень і безпечної та гігієнічної обробки отриманих зразків, тіла тварин необхідно швидко вивезти до професійної ветеринарної лабораторії/центру за межами приміщення. Якщо негайне посмертне обстеження неможливе, то після консультації з ветеринарним хірургом або практикуючим лікарем слід забезпечити холодильні приміщення або морозильну камеру, призначену виключно для туш, щоб уникнути перехресного забруднення та псування діагностичного зразка до проведення обстеження.

5. Обладнання та інвентар у будь-якому приміщенні для проведення посмертних оглядів, має включати: ефективну систему водовідведення; підлоги та стіни з покриттям, яке легко піддається миттю; стіл для огляду; достатній набір відповідних інструментів; обладнання для взяття та зберігання зразків; а також, якщо у колекції зберігаються великі тварини, підйомник.

6. Після проведення посмертних оглядів на території зоопарку тіла та органи тварин мають бути швидко вивезені та безпечно утилізовані.

## **4. Фізичний домен: Поведінка**

### **4.1 Заохочення притаманної виду поведінки та мінімізація ненормальної поведінки**

1. Тварин, які утримуються в колекціях ЄАЗА, слід заохочувати до прояву якомога більшої частини їхнього природного поведінкового репертуару, наскільки це можливо і прийнятно.

2. Члени асоціації повинні заохочувати специфічну для виду поведінку за допомогою програм управління поведінкою та збагачення середовища. Важливими елементами для досягнення цієї мети є:

- а. Планування колекції;
- б. Дизайн вольєрів;
- в. Режими збагачення середовища та годування;
- г. Програми тренінгів.

3. Члени асоціації повинні регулярно вимірювати та оцінювати поведінку тварин у колекціях ЄАЗА, щоб переконатися, що вона достатньо відображає добробут тварин.

#### **4.2 Збагачення середовища**

1. Члени асоціації повинні забезпечувати широкий спектр поведінкового збагачення в таких категоріях, як: сенсорика (дотик, запах, смак, зір, слух), новизна (нові меблі або експонати, нові продукти харчування), природна поведінка під час годування (пошук їжі, цілі туші, стовпи для лазіння, цілі продукти харчування), когнітивні виклики (головоломки, тренінги, різноманітність розкладів/графіків) та соціальність (спільні заходи, соціальні групи, розведення).

2. Програми збагачення повинні включати стандартизований процес затвердження з урахуванням безпеки збагачення, придатності для виду, потенційних негативних наслідків, здоров'я тощо.

3. Збагачення повинно реєструватися та відстежуватися в рамках щоденного обліку, оцінюватися на предмет успішності та, за необхідності, модифікуватися відповідно до індивідуальних потреб тварин.

#### **4.3 Управління соціальними групами**

1. Приміщення для утримання тварин повинні забезпечувати можливість збереження соціальної одиниці, що відображає життєвий цикл даного виду в дикій природі, і тому можуть потребувати достатньої гнучкості для адаптації до змін у динаміці групи.

2. Перед введенням нової особини в соціальну групу слід провести оцінку її адаптованості до групи і, відповідно, наслідків для її індивідуального добробуту, а також добробуту тварин у соціальній групі.

3. Після введення нової особини до соціальної групи слід запровадити відповідний моніторинг для оцінки успішності введення та коригування ситуації за необхідності.

#### **4.4 Управління слонами**

1. Історично існують дві різні системи управління слонами: з захищеним та свободним доступом. Ці дві системи є взаємно несумісними, і перевести слонів з однієї системи управління в іншу є дуже складним завданням. З огляду на це, ЄАЗА визнає, що для інтеграції слонів з метою

забезпечення максимально можливого генетичного та демографічного різноманіття необхідно запровадити єдину систему управління для слонів, які перебувають під опікою установ ЄАЗА; такою системою є захищений доступ.

2. Захищений доступ (ЗД) – це коли управління слоном та всі контакти з ним здійснюються через спеціально побудований захисний бар'єр. Навчання із захищеним доступом здійснюється за допомогою оптимальних процедур, які максимізують переваги з акцентом на позитивне підкріплення за допомогою цілей, бажаних предметів та досвіду, положення тіла та добровільної участі слона. Слон та персонал, який доглядає за ним, не перебувають в одному просторі, за винятком випадків, коли обмежений доступ (ОД) є необхідним як інструмент управління в рамках системи ЗД.

3. Прямий контакт зі слоном, який перебуває в обмеженому стані (прив'язаний мотузками або ланцюгами), не є захищеним доступом; це є обмежений доступ. Це відбувається, наприклад, коли слона прив'язують чотирма мотузками під час певної процедури, такої як, зокрема, лікування ендотеліотропного вірусу герпесу слоненят, транспортування або ректальне обстеження в пристрої для утримання слонів, або штучного запліднення.

4. Процедури обмеженого доступу повинні бути індивідуально оцінені з точки зору ризику та виконуватися досвідченим персоналом, який працює зі слонами.

5. Всі власники слонів, які є членами ЄАЗА, повинні використовувати метод захищеного доступу, який набирає чинності з січня 2030 року.

#### **4.5 Тренінг та демонстрація / взаємодія з відвідувачами**

Тренінг поділяється на кілька категорій, включаючи наступні: тренінг взаємодії в медичному догляді, тренінг взаємодії в повсякденному догляді, тренінг реагуванню на небажану поведінку, тренінг в освітніх цілях, тренінг для наукових досліджень та збереження видів.

1. Тренінг тварин з метою управління тваринами

Тренінг, який дозволяє проводити огляд тіла, ветеринарну діагностику (забір крові, ультразвукове дослідження, лікування ран тощо), фізичні вправи та переміщення, може зменшити стрес тварин, зменшити необхідність фізичного або хімічного обмеження та поліпшити результати догляду за тваринами.

2. ЄАЗА підтримує тренінг тварин з метою управління за умови, що:

- За можливості використовується підкріплення, а не покарання;
- Використовуються найменш обмежувальні процедури, які можуть бути ефективними та дієвими, а процедури тренінгу регулярно переглядаються та оцінюються з цією метою;

- Ніколи не використовується завдання болю, страху і тривоги для впливу на поведінку тварин. Єдиним винятком є випадки, коли життя тварини або людини знаходиться під загрозою.
- Цілі тренінгу не шкодять добробуту тварини або особин того ж виду;
- Процес тренінгу документується та оцінюється з метою вимірювання його впливу, реалізації та успіху, а також забезпечення добробуту тварин;
- Тренінги регулярно переглядаються з метою забезпечення високого рівня безпеки персоналу та відвідувачів.

### 3. Тренінг тварин для освітніх демонстрацій та взаємодії.

ЄАЗА визначає демонстрації як будь-який випадок, коли тварина демонструє природні поведінкові особливості/здібності, набуті або природні, або медичні навички, під наглядом або контролем тренера з метою залучення та розваги відвідувачів. Сюди також входять взаємодія з відвідувачами та їхні враження. Для навчання тварин участі в освітніх демонстраціях та взаємодіях слід використовувати ефективні, дієві та найкращі методи навчання, які базуються на достовірних даних, максимізують користь та мінімізують шкоду.

Щодо конкретних рекомендацій для таксонів, члени асоціації повинні звертатися до Таксономічних консультативних груп (TAG), якщо такі є.

### 4. Рекомендації щодо поведінки.

ЄАЗА закликає своїх членів зосередитися на типах поведінки, які демонструють природні інтелектуальні здібності тварин, їхню здатність вирішувати проблеми, а також природну поведінку та фізичні особливості. До практик, яких слід уникати під час демонстрацій, належать:

- Будь-які практики, які створюють у глядачів оманливе враження про типову поведінку виду або містять твердження про поведінку тварин, які не є підтвердженими науково;
- Використання такого реквізиту, який не може продемонструвати або відтворити природну поведінку тварин. Статичні елементи декорацій не вважаються реквізитом;
- Будь-яка поведінка, яка при її впровадженні створює очевидний або ймовірний ризик для здоров'я або благополуччя тварин. Як описано в розділі (4.5.2), ЄАЗА наполегливо рекомендує установам впровадити систему документування та оцінки впливу програми тренінгу для всіх зацікавлених сторін. Це може включати аудит добробуту щодо нових видів поведінки, рутинних дій, реквізиту та процедур навчання.

### 5. Взаємодія людей та тварин.

ЄАЗА не підтримує освітні демонстрації та/або взаємодії, які ставлять під загрозу людей або тварин, зокрема:

- Будь-яка ситуація, в якій безпека тварини, співробітника або відвідувачів без необхідності і свідомо піддається ризику;

- Будь-яка ситуація, в якій спостерігаються ознаки стресу, такі як спроби втечі або уникнення, агресивна поведінка з метою збільшення відстані від подразника або набута безпорадність;
- Навмисне використання неприємних подразників для заподіяння болю, страху, тривоги або стресу. Єдиним винятком є випадки, коли життя тварини або людини перебуває під загрозою;
- Прямий фізичний контакт між людьми та тваринами під час демонстрації з єдиною метою розваги, якщо це не супроводжується очевидною освітньою цінністю.

#### 6. Демонстрація, пов'язана зі здоров'ям тварин.

ЄАЗА не підтримує використання методів догляду та годування для демонстрацій, які безпосередньо впливають на добробут та здоров'я тварин, зокрема:

- Передчасне відлучення тварин від матері з метою ручного вигодовування спеціально для використання в демонстраційних цілях, якщо це спричиняє психологічний стрес для потомства або матері та/або відомі небажані поведінкові реакції на різних етапах життя;
- Залежність від мікро менеджменту ваги та раціону харчування для створення мотивації до їжі. Проблеми добробуту, які можуть виникнути, включають використання позбавлень до такої міри, що це ставить під загрозу здоров'я тварини. Тварини можуть навчитися переїдати, коли їжа доступна лише протягом обмеженого часу. Між годуваннями можуть виникнути небажані форми поведінки, які може бути складно виправити (такі як стереотипії, полідипсія<sup>2</sup>, піка<sup>3</sup> тощо);
- Будь-які методи, які можуть негативно вплинути на ЕЕР.

#### 7. Демонстраційне та інтерактивне середовище.

ЄАЗА не підтримує розміщення тварин у демонстраційному або інтерактивному середовищі, яке не відповідає цим стандартам, особливо якщо такі умови можуть спричинити стрес або фізичну шкоду тваринам.

- Утримання поза демонстраційним простором.

Всі приміщення для утримання поза демонстраційним простором, приміщення для утримання до і після демонстрації, а також зони і проходи, які використовуються для переміщення тварин між їхніми приміщеннями і демонстраційним простором, повинні відповідати рекомендаціям ЄАЗА щодо найкращих практик, а також цим стандартам.

#### 8. Відбір тварин.

ЄАЗА не підтримує використання тварин у демонстраціях, якщо це суперечить будь-якій іншій Заяві про позицію або Стандартам, затвердженим Асоціацією. Це включає:

- Використання тварин, які мають рецесивні алельні характеристики,
- Використання тварин, які фізично не є придатними для участі, або тих, які демонструють стресову поведінку, і поведінку, яку не можна раціонально усунути за допомогою програми тренувань, наприклад:

<sup>2</sup> Полідипсія — це медичний термін для надмірної, непереборної спраги, коли відчувається потреба пити значно більше рідини, ніж потрібно організму, навіть після того, як вже випито багато води.

<sup>3</sup> Піка — це психічний розлад, що характеризується стійким бажанням їсти неїстівні предмети, такі як глина, крейда, лід, папір чи навіть ґрунт, що може бути небезпечним для здоров'я через ризик інтоксикації або кишкових непрохідностей.

- Поведінка, спрямована на втечу або уникнення.
- Агресивна поведінка з метою збільшення відстані від подразника.
- Набута пригніченість.
- Використання тварин ЕЕР, що заважатиме рекомендаціям цих програм. Програми ЕЕР повинні мати пріоритет над потребами окремого члена в демонстрації тварин.
- Врятовані або реабілітовані тварини можуть використовуватися в демонстраціях відповідно до їхніх конкретних медичних або поведінкових потреб.

9. Демонстрації, які проводяться третьою стороною.

Будь-які демонстрації тварин, які проводяться стороннім підрядником від імені та на території установи-члена ЄАЗА, також повинні відповідати цим стандартам. Члени асоціації несуть відповідальність за перевірку добробуту тварин, процедур тренінгів, догляду та утримання, а також відповідальності за розведення тварин підрядної організації. Члени асоціації також несуть кінцеву відповідальність за забезпечення відповідності роботи підрядника цим стандартам.

## 5. Добробут тварин

1. Члени асоціації повинні мати інституційну політику добробуту, засновану на моделі п'яти доменів, яка включає:
  - Програму проведення оцінювання добробуту тварин;
  - Систему, здатну діяти на основі результатів оцінювання добробуту для впровадження позитивних змін там, де це необхідно.
2. Рекомендації для оцінювання добробуту тварин:
  - Оцінювання добробуту тварин мають зосереджуватися на використанні показників, які ґрунтуються на конкретних результатах;
  - Оцінювання добробуту тварин слід проводити для кожної особини або групи щонайменше один раз на рік, за винятком випадків, коли є особливі потреби (питання, пов'язані з кінцем життя, зміни в соціальній групі, проблеми зі здоров'ям, включаючи вагітність або хворобу, істотні зміни в утриманні тощо), які вказують на необхідність додаткового оцінювання;
  - Якщо неможливо розрізнити окремих особин, можна провести групову оцінку добробуту;
  - Якщо це можливо, використовуйте специфічні для видів/таксонів оцінювання, на основі специфічних для них показників добробуту. Якщо це неможливо, використовуйте оцінювання на основі результатів, які найкраще відповідають ситуації та виду;
  - Оцінювання слід зберігати для довгострокової діагностики, бажано в цифровому форматі, щоб забезпечити можливість відобування та передачі даних;

- Оцінювання добробуту тварин має бути доступним для перегляду команди з акредитації ЄАЗА або виконавчому офісу асоціації з метою акредитації.

## 6. Управління популяціями

### 6.1 Розмноження

1. Розмноження є невід'ємною частиною якості життя та природної поведінки кожної живої тварини. Управління розмноженням у зоопарках враховує взаємодію між розмноженням, добробутом тварин, здоров'ям, демографічними та генетичними цілями та обмеженнями в управлінні тваринами.
2. Контрацепція повинна розглядатися за таких обставин:
  - Якщо потомство не може бути утримане в установі або розміщене у відповідних умовах в іншому місці, а вибракування не вважається доцільним;
  - Якщо розмноження негативно впливає на здоров'я або сприяє суттєвому погіршенню добробуту самця, самки, потомства або інших членів групи. Якщо суттєве погіршення добробуту є неминучим, слід розглянути етичне рішення щодо переваг природоохоронного характеру та потенційного впливу на добробут.
3. Слід враховувати, що тривалі перерви або пізній початок розмноження у самок можуть мати незворотні наслідки для їхнього репродуктивного здоров'я.
4. Після розгляду негайних та довгострокових наслідків для здоров'я, добробуту та репродуктивного потенціалу виду та окремих особин (див. пункт 3 вище), для подовження інтервалів між народженнями або обмеження небажаного розмноження можна розглянути такі заходи контрацепції:
  - тимчасове розділення або, навпаки, в деяких випадках постійне утримання змішаних груп особин обох статей у видів, які мають стратегію розмноження з домінуючим самцем і самкою;
  - утримання особин тільки однієї статі; груп, що складаються виключно з самців або виключно з самок;
  - видалення, струшування або заморожування (частини) кладок яєць та/або заміна їх штучними яйцями;
  - гормональне лікування за допомогою ін'єкцій, пероральних препаратів або імплантатів у самок або самців;
  - імуноконтрацепція самців або самок за допомогою вакцин;
  - постійна стерилізація самців або самок; включаючи вазектомію та кастрацію у самців; та сальпінгектомію, оваріектомію або оваріогістеректомію у самок;
  - фармакологічний аборт випадкових та/або небажаних вагітностей.
5. Проведення евтаназії потомства у віці відлучення або пізніше, як зазначено в розділі 6.4, може бути альтернативою контрацепції та сприяє повноцінній репродуктивній поведінці самця та самки. Для отримання додаткових вказівок члени асоціації повинні звернутися до [Постанови ЄАЗА про евтаназію/вибракування](#).

6. Для тварин, у яких репродуктивна функція є недостатньою, але бажаною, слід розглянути можливість перевірки фертильності, особливо перед транспортуванням з метою розмноження.
7. Якщо діє програма ЄАЗА Ex situ (ЕЕР), рішення щодо управління репродуктивною функцією координуються в рамках цієї програми. Члени асоціації повинні звертатися до [Посібника ЄАЗА з управління популяціями ЕЕР](#) щодо правил і процедур (не) розведення та переведення, а також процедур ЄАЗА щодо придбання та відчуження. Крім того, можна звернутися до [Групи з управління репродуктивною функцією ЄАЗА](#) для отримання експертних знань та рекомендацій з управління репродуктивною функцією. Членам асоціації рекомендується контролювати результати контрацепції та ділитися цими даними з відповідним координатором та Групою з управління репродуктивною функцією ЄАЗА.
8. Практики розведення, які збільшують фенотипну експресію окремих рідкісних алелей шляхом навмисного інбридингу, спричиняють явно аномальні або патологічні зовнішні та внутрішні стани та характеристики. Передбачуваність таких результатів навмисного інбридингу для отримання фенотипових аномалій означає, що члени ЄАЗА не повинні вдаватися до таких навмисних практик розведення для експресії рідкісних рецесивних алелей. Це застосовується в усіх ситуаціях, з урахуванням того, що:
  - Члени ЄАЗА можуть утримувати та доглядати тварин, які були спеціально виведені для прояву рідкісних рецесивних алелей до 1 листопада 2020 року;
  - Члени ЄАЗА можуть приймати тварин, які були спеціально виведені для прояву рідкісних рецесивних алелей, від зовнішніх сторін (не членів ЄАЗА) тільки у відповідь на запити про порятунок тварин від місцевих, державних або федеральних органів, за умови, що надання продуманих освітніх повідомлень про потенційну шкоду інбридингу та відсутність переваг для збереження видів є частиною будь-якої відвідувальної або публічної експозиції.

## 6.2 Штучне вирощування

1. Завжди, коли це можливо, природне вирощування є кращим за штучне. Члени ЄАЗА повинні мінімізувати необхідність вигодовування тварин вручну, забезпечуючи відповідні умови утримання та догляду для окремих особин і, за можливості, для соціальної групи.
2. Коли природне вирощування є неможливим, члени ЄАЗА повинні оцінити необхідність і можливості штучного вирощування, враховуючи потенційні наслідки для поведінки особини, важливість для соціальної групи та загальної популяції.
3. Евтаназія може бути альтернативою штучному вигодовуванню, особливо коли ймовірність інтеграції в групу є низькою, очікуються проблеми з поведінкою та/або коли неможливо гарантувати достатню «якість життя» в майбутньому.
4. У деяких видів вирощування у прийомних сім'ях також може розглядатися як альтернатива штучному вирощуванню. У випадку видів ЕЕР перед

прийняттям будь-якого рішення слід проконсультуватися з її координатором (якщо дозволяє час).

5. Якщо прийнято рішення про штучне виведення, воно повинно бути спрямовано на те, щоб тварина розвинула якомога більше видів поведінки, характерних для даного виду, і якомога швидше тварина повинна бути повернута до своїх родичів.
6. Члени ЄАЗА повинні зосередити будь-яку комунікацію, пов'язану з ручним виховуванням, на біологічних міркуваннях та меті ручного виховування тварини, а також уникати антропоморфних інтерпретацій з метою отримання комерційної вигоди.

### 6.3 Передача та розпорядження тваринами

1. Члени асоціації повинні переконатися, що всі приймаючі сторони мають відповідні приміщення для утримання тварин та кваліфікований персонал, здатний підтримувати такий самий високий рівень догляду та добробуту тварин, якого вимагають члени ЄАЗА (у цьому контексті цирки не вважаються відповідними приймаючими сторонами для тварин від членів ЄАЗА).
2. Будь-які деталі щодо здоров'я, раціону/харчування, репродуктивного та генетичного статусу і поведінки, які можуть вплинути на утримання тварини, яка передається (або інших тварин у групі в установі-одержувачі), повинні бути зазначені на початку переговорів.
3. Усі перевезення тварин повинні відповідати міжнародним стандартам, які застосовуються до конкретних видів. У разі необхідності, тварин повинні супроводжувати кваліфіковані співробітники та/або надавати своєчасну інформацію, яка сприятиме адаптації тварин до нового місця проживання.
4. З метою забезпечення майбутньої життєздатності популяцій ЄАЗА/ЕЕР, всі передачі тварин ЕЕР повинні бути організовані за повної консультації з координатором ЕЕР та за його попередньою письмовою згодою, як зазначено в РММ<sup>4</sup>.
5. З метою забезпечення некомерційного статусу ЕЕР, слід уникати будь-якого продажу тварин ЕЕР.

### 6.4 Застосування евтаназії

Застосування евтаназії може бути прийнятним за певних умов, які виходять за межі ветеринарних показань, таких як:

1. Тварини, які більше не можуть брати участь у розмноженні, наприклад, через похилий вік, надмірну генетичну представленість або наявність небажаних спадкових генетичних ознак.
2. Молоді тварини, які народилися попри заходи, спрямовані на обмеження розмноження.

---

<sup>4</sup> РММ (EAZA Population Management Manual) - посібник ЄАЗА з управління популяціями

3. Тварини, яким ви більше не можете гарантувати належну якість життя ні у вашій установі, ні в інших місцях (наприклад, несумісність тварини з іншими тваринами у її вольєрі).
4. Гібриди та тварини невідомого або невизначеного підвиду в випадках, коли це вважається важливим.
5. Тварини, які є більш агресивними до людей та представників свого виду, ніж можна було б очікувати.
6. Подаровані або іншим чином придбані тварини, які потребують реабілітації.
7. При прийнятті рішення про відповідний час для втручання слід, крім іншого, враховувати репродуктивну стратегію виду.

## **6.5 Реєстрація тварин**

### **6.5.1 Програмне забезпечення для ведення обліку**

1. Реєстрація тварин повинна вестися в комп'ютерній системі за допомогою Системи управління зоологічною інформацією (ZIMS) і включатися до глобальної бази даних про тварин зоопарків Species360, за допомогою якої можна швидко отримати необхідну інформацію.
2. Як альтернатива, записи про тварин можуть вестися за допомогою встановленої та загально визнаної і прийнятої системи обліку, яка дозволяє легко обмінюватися даними з ZIMS і яка ведеться стосовно всіх індивідуально визначених тварин і груп тварин. Якщо член асоціації бажає використовувати альтернативну систему обліку, він повинен попередньо отримати дозвіл Ради. Рада приймає рішення на свій власний розсуд.

### **6.5.2 Управління даними та звітність**

1. Повинен бути призначений співробітник, відповідальний за ведення обліку тварин, який виступає в якості контактної особи для будь-яких запитів. (Це не обов'язково має бути його/її єдиною відповідальністю/роллю).
2. Співробітник, відповідальний за ведення обліку тварин, повинен бути достатньо навчений користуванню ZIMS (або іншим узгодженим програмним забезпеченням) та найкращими практиками ведення обліку тварин (через офіційне або неформальне навчання).
3. Всі записи можуть вестися місцевою мовою або англійською мовою (для полегшення міжнародного обміну інформацією та співпраці).
4. Члени асоціації повинні бути в змозі надати огляд усіх записів про тварин за допомогою різних звітів ZIMS (або узгодженого програмного забезпечення) на запит.
5. Операції з тваринами (народження, смерть, передача, придбання) повинні регулярно оновлюватися і не повинні бути застарілими більше ніж на 1 місяць. Усі інші записи про тварин не повинні бути застарілими більше ніж на 3 місяці.
6. Всі тварини, яких можна ідентифікувати індивідуально у вашій установі, повинні бути зареєстровані в окремих записах.
7. Записи про групи/колонії повинні використовуватися тільки для тварин, яких не можна ідентифікувати індивідуально. Записи про групи повинні вестися з регулярним підрахунком чисельності, принаймні раз на рік (це може бути

найкращим приблизним підрахунком, якщо точний підрахунок неможливий, наприклад, у випадку великих груп безхребетних).

8. Усі відомі операції (наприклад, придбання та передача, а також спостережувані народження та смерті) повинні бути зафіксовані.

### 6.5.3 Реєстрація інформації про тварин

1. Індивідуальний запис тварини повинен містити щонайменше наступну інформацію, подану у зрозумілій формі:
  - Правильну таксономічну ідентифікацію та наукову назву;
  - Будь-які відмінні ознаки, включаючи природні мітки або мікрочіпи, кільця на ногах тощо;
  - Інформація про народження, включаючи дату та місце (тобто, чи тварина народилася в дикій природі чи в неволі);
  - Батьки тварини;
  - Вирощування тварини (якщо відомо);
  - Стать тварини (якщо відомо);
  - Будь-яке застосування контрацепції, тимчасове чи постійне;
  - Дати надходження до колекції та звідки;
  - Дати вилучення з колекції та куди;
  - Дата та обставини смерті та результати будь-якого посмертного обстеження;
  - Дата та подробиці будь-яких втеч, або будь-яких збитків чи травм, заподіяних твариною людям або майну; або заподіяних людиною або майном тварині.
2. Групові записи повинні містити вищезазначену інформацію, якщо вона відома, а також:
  - Історію переписів складу групи;
  - Дату створення групи;
  - Переміщення до та з групи (включно з переміщеннями в межах колекції та між колекціями).
3. Члени асоціації повинні вести щоденні записи про догляд за всіма тваринами в їхній установі. Вимоги та пріоритети щодо щоденних записів про догляд будуть відрізнятися залежно від таксономії, але включають записи про поведінку, спостереження за станом здоров'я, розмноження, записи про годування, тренування, збагачення середовища, оцінку добробуту, якість води та довкілля, а також інші записи, які персонал по догляду за тваринами вважає необхідними.
4. Записи повинні бути занесені в ZIMS, щоб забезпечити можливість довгострокової оцінки та відстеження моделей поведінки або спостережень за станом здоров'я, а також для проведення перевірок.
5. Будь-які записи, не занесені в ZIMS, повинні зберігатися принаймні протягом усього життя тварини, щоб забезпечити можливість подальшого відстеження довгострокових тенденцій.

### 6.6 Транспортування та переміщення тварин

1. Обладнання, придатне для підйому, укладання в ящики/клітки/контейнери та транспортування всіх видів тварин, які утримуються в зоопарку, до пунктів

призначення як всередині, так і за межами зоопарку, має бути в наявності у зоопарку, або принаймні доступним.

2. Будь-яка тварина, вивезена за межі зоопарку, повинна перебувати в особистому володінні оператора зоопарку або компетентних осіб, які діють від його імені, а також повинні бути вжиті адекватні заходи для забезпечення її безпеки та благополуччя в будь-який час.
3. Будь-яка небезпечна тварина, вивезена за межі зоопарку під час транспортування, повинна бути в безпеці в будь-який час. Такі тварини повинні бути захищені від прямого контакту з особами, крім оператора зоопарку або компетентних осіб, які діють від його імені.
4. Установи повинні враховувати, що для певних видів та/або в особливих обставинах може бути доцільним, щоб персонал супроводжував тварин під час та після транспортування.

## **7. Захист і безпека**

### **7.1 Загальні положення**

1. Необхідно дотримуватися місцевих законодавчих норм щодо безпеки та охорони в зоопарках. Якщо правила ЄАЗА є більш суворими, ніж місцеве законодавство, слід дотримуватися правил ЄАЗА, особливо якщо доступні Рекомендації з найкращих практик (Best Practice Guidelines).

### **7.2 Вольєри**

1. За винятком випадків, коли тварини перебувають під контролем уповноваженого персоналу, тварини, які утримуються для експонування в зоопарку, повинні постійно перебувати у вольєрах, або у межах периметра зоопарку у випадку з безпечними вільно утримуваними тваринами.

### **7.3 Огородження вольєру**

1. Огородження вольєрів повинні бути спроектовані, побудовані та підтримуватись в належному стані, щоб утримувати тварин у межах цих вольєрів.

### **7.4 Захисні огороження**

1. У випадках, коли є можливим прямий контакт відвідувачів з небезпечними тваринами через або над будь-яким огороженням вольєра, в результаті якого тварина може заподіяти травми, необхідно встановити захисне огороження на достатній відстані, щоб запобігти такому контакту.

### **7.5 Межі периметра**

1. Межі периметра, включаючи точки доступу, повинні бути спроектовані, побудовані та підтримуватись в належному стані, щоб запобігти

несанкціонованому проникненню і, наскільки це можливо, сприяти утриманню всіх тварин в межах периметра установи.

2. Периметральна огорожа не повинна слугувати основною огорожею для утримання тварин, за деякими винятками, наприклад, для тварин, які є вільно утримуваними. Якщо периметральна огорожа слугує основною огорожею для утримання тварин, необхідно вжити заходів для запобігання втечі тварин та доступу до них ззовні зоопарку (годування через огорожу, дотик через огорожу тощо).
3. Жодна огорожа не повинна містити електричних елементів, розташованих на відстані менше 2 метрів від землі та доступних для відвідувачів.

## 7.6 Попереджувальні знаки

1. Біля кожного вольєра, де може існувати значна небезпека, окрім захисних бар'єрів, мають бути встановлені чітко видимі попереджувальні знаки, включаючи електричні огорожі.

## 7.7 Відкриті для проїзду вольєри

1. Якщо місцеве законодавство не передбачає більш суворих вимог, до вольєрів, призначених для проїзду автомобілів застосовується цей розділ.
2. Якщо небезпечні хижакі утримуються у вольєрах, призначених для проїзду автомобілів, в'їзд і виїзд до/з таких вольєрів повинні здійснюватися через систему подвійних воріт, між якими має бути достатньо місця, щоб вони могли надійно закриватися перед і позаду будь-якого транспортного засобу, який може в'їхати або повинен в'їхати до вольєру.
3. У випадку з небезпечними хижаками, ворота для доступу повинні бути захищені огорожею, розташованою під прямим кутом до периметральної огорожі з кожного боку проїжджої частини з вольєром, і відповідати тим самим стандартам, що і основна огорожа вольєра, та простягатися від входу на відстань не менше 25 метрів.
4. Подвійні ворота повинні бути спроектовані та утримуватися таким чином, щоб у разі, якщо небезпечні тварини знаходяться всередині або мають доступ до вольєра, захищеного воротами, одні ворота не могли бути відкритими, поки інші не будуть надійно закритими - однак, за умови, що це не створює небезпеки для відвідувачів, може бути передбачено відхилення від цього правила у разі виникнення надзвичайної ситуації.
5. Для інших небезпечних тварин, за винятком тих, що пасуться, або копитних тварин, для утримання яких достатньо решітки для худоби, повинні бути передбачені окремі ворота для входу/виходу, які постійно контролюються.
6. Точки доступу між вольєрами повинні контролюватися, щоб запобігти проникненню тварин у сусідні вольєри.

7. Електрифіковані датчики тиску, якщо вони використовуються, повинні бути спроектовані та встановлені таким чином, щоб у разі їх виходу з ладу будь-які ворота, які вони контролюють, закривалися автоматично або іншим чином функціонували для забезпечення безпеки тварин всередині їхнього вольєра.
8. Ворота, які працюють в механічному режимі, повинні мати альтернативний спосіб управління, що дозволяє відкривати та закривати їх вручну у разі перебоїв в електропостачанні або інших надзвичайних ситуацій, а також бути спроектовані таким чином, щоб автоматично закриватися у разі відключення електроенергії.
9. Оператори воріт з механічним приводом повинні мати чіткий, безперешкодний вид на ворота, які вони контролюють, та на територію в безпосередній близькості від цих воріт.
10. Має застосовуватись система одностороннього руху для сприяння транспортному потоку і, таким чином, зменшення ризику аварій.
11. Зупинка дозволяється тільки в місцях, де ширина дороги становить не менше 6 метрів відносно транспортного засобу.
12. Рятувальний транспортний засіб повинен бути доступний у будь-який час, коли транспортні засоби відвідувачів мають дозвіл на в'їзд до вольєрів з хижими тваринами, приматами або небезпечними тваринами. Жоден транспортний засіб не має права на в'їзд, якщо не доступний рятувальний транспортний засіб, здатний здійснити негайну евакуацію.
13. Проїзд через вольєр для транспортних засобів без твердого даху заборонений.
14. Повідомлення, які добре видно і легко читаються, повинні бути вивішені для відвідувачів, які перебувають на території, щоб вони:
  - Постійно залишалися в автомобілі;
  - Тримали всі двері автомобіля зачиненими;
  - Тримали вікна та люк автомобіля зачиненими;
  - У разі поломки автомобіля сигналізували клаксоном або блимали фарами і чекали на прибуття аварійної служби.
15. Має бути постійне спостереження за всією територією кожного вольєра, в якому утримуються небезпечні тварини (допускається відеоспостереження).
16. Співробітник, який здійснює загальний контроль за наглядом, повинен бути озброєний відповідною вогнепальною зброєю та навчений її використанню, щоб у разі надзвичайної ситуації можна було вбити небезпечну тварину, якщо це допоможе врятувати життя людини або запобігти травмуванню.

## 7.8 Виведення тварин з вольєрів

1. Небезпечних тварин не можна виводити з їхніх звичних вольєрів з метою безпосереднього контакту з відвідувачами.

2. У випадках, коли безпечних тварин дозволяється виводити з їхніх звичайних вольєрів, кожну тварину має супроводжувати уповноважений та досвідчений співробітник.
3. Необхідно вживати запобіжних заходів, щоб уникнути травмування відвідувачів під час використання (свійських) тварин для катання.

## 7.9 Втеча тварин та надзвичайні ситуації, пов'язані з тваринами

1. Члени асоціації повинні мати складений план дій на випадок втечі тварин та пов'язаних з цим надзвичайних ситуацій, який має бути опублікованим (у стислому вигляді), доступним та про який персонал установи є поінформованим.
2. Інституційні плани дій у надзвичайних ситуаціях повинні включати:
  - Повний перелік цілодобових телефонних номерів, який включає, але не обмежується, службам екстреної допомоги, ветеринарів, керівників місцевих органів влади (якщо це доречно), керівників груп, старших співробітників, групи з вогнепальною зброєю, сусідів тощо;
  - Перелік ролей та обов'язків ключового персоналу під час надзвичайної ситуації, такого як координатор офісу, диспетчер радіо, наглядач за воротами, група з вогнепальною зброєю та її керівник, черговий менеджер тощо, а також обов'язки різних відділів;
  - Класифікацію тварин, щоб було зрозуміло, коли слід застосовувати зброю;
  - Чітко визначену систему «командування та контролю» для кожної категорії задіяних тварин;
  - Визначені та запропоновані протоколи зв'язку (радіо, мобільні телефони тощо).
3. Карта зоопарку для відвідувачів повинна показувати периметр зоопарку, входи/виходи, вхід для служб екстреної допомоги, пункт першої медичної допомоги.
4. Відповідна реакція із застосуванням вогнепальної зброї має бути доступною в будь-який час; те, що вважається відповідним, може варіюватися залежно від того, чи перебувають відвідувачі або персонал на території, або від національного законодавства, чи від колекції тварин тощо.
  - Якщо охорона із застосуванням вогнепальної зброї здійснюється поліцією або офіційними мисливцями, необхідно укласти підписаний договір, в якому викладено умови та час реагування.
  - Необхідно провести документально зафіксоване тренування та навчання з використання вогнепальної зброї.
5. У разі втечі тварин зоопарку повинні вжити негайних та відповідних заходів для їхнього повернення або вирішення ситуації іншим чином.

6. Коли тварини втікають за межі зоопарку, додатково важливо враховувати ризик схрещування з місцевими видами та/або сприяння проблемі інвазійних чужорідних видів.
7. Окрім складених планів дій у надзвичайних ситуаціях, щонайменше раз на рік необхідно проводити навчання з дій у надзвичайних ситуаціях, пов'язаних із тваринами. Приклади сценаріїв навчань:
  - Втеча небезпечної тварини;
  - Травмування персоналу, який доглядає за тваринами;
  - Відвідувач у зоні перебування тварин.
8. Навчання з реагування на надзвичайні ситуації, пов'язані з тваринами, повинні охоплювати весь відповідний персонал зоопарку, але не обов'язково відвідувачів (хоча, якщо це можливо і доцільно, рекомендується проводити навчання, коли відвідувачі перебувають у зоопарку).
9. Ці навчання включають використання засобів зв'язку (номери екстреної допомоги зоопарку, радіостанції та мобільні телефони), сигнали тривоги, готовність групи з використанням зброї та час реагування персоналу.
10. Служби екстреної допомоги (поліція, швидка допомога) також можуть бути включені в навчання за заздалегідь узгодженим планом на час реагування і повинні бути включені на напіврегулярній основі, якщо передбачається, що вони будуть виконувати функції первинного реагування із застосуванням вогнепальної зброї.
11. Навчання можуть бути несподіваними або заздалегідь запланованими та обговореними з персоналом.
12. Окрім навчань з надзвичайних ситуацій, пов'язаних з тваринами, слід проводити інші навчання з надзвичайних ситуацій, таких як пожежа, повінь, загроза вибуху, медична надзвичайна ситуація тощо, відповідно до місцевого законодавства.
13. Кожен працівник, який виконує завдання в рамках процедур надзвичайних ситуацій, повинен брати участь у періодичних курсах підвищення кваліфікації та навчаннях.

## 7.10 Аварійні виходи

1. Необхідно забезпечити та позначити достатню кількість виходів із зоопарку, враховуючи розмір закладу та кількість відвідувачів, які в будь-який момент можуть потребувати швидкого виходу у випадку надзвичайної ситуації.
  - Виходи повинні бути чітко позначені та марковані.
  - Кожен вихід із зоопарку повинен бути вільним і легко відкриватися зсередини, щоб забезпечити можливість виходу людей із закладу. Усі такі ворота повинні закриватися та замикатися, щоб запобігти втечі тварин.

## 7.11 Безпека доступу для відвідувачів

1. Будівлі, споруди та території, до яких мають доступ відвідувачі, мають утримуватися в безпечному стані.
2. Дерева на територіях, де відвідувачі можуть ходити або сидіти, повинні регулярно перевірятися та обрізатися або вирубуватися, якщо це необхідно, щоб уникнути травмування відвідувачів падаючими гілками тощо.
3. Мають бути наявними попередження про всі елементи конструкції, з яких людина може впасти, в тому числі у воду; і, де це необхідно, такі елементи повинні бути захищені бар'єром, здатним утримати дітей від падіння.
4. Кожен перехід над вольєром для тварин має бути спроектований, побудований та утримуватися таким чином, щоб безпечно витримувати вагу максимальної кількості дорослих, які можуть нею користуватися в будь-який час; а також утримуватися, розташовуватися або захищатися таким чином, щоб витримувати будь-який контакт з небезпечними тваринами та запобігати контакту між такими тваринами та відвідувачами.
5. Відвідувачам не дозволяється заходити в будь-які будівлі або інші зони на території зоопарку, які можуть становити неприйнятну загрозу для їхнього здоров'я та безпеки.
6. Будь-які будівлі, до яких відвідувачам заборонено заходити з вищезазначених причин, повинні бути зачинені на замок, а також повинні бути розміщені попереджувальні знаки, які вказують на те, що доступ до них є небезпечним і забороненим для відвідувачів.
7. Інші зони повинні бути чітко позначені (наприклад, за допомогою бар'єрів та подібних попереджувальних знаків) або відповідними знаками разом з дорожньою розміткою, якщо необхідний частий доступ транспортних засобів, які експлуатуються персоналом зоопарку, доріг, на які відвідувачам вхід заборонено.

## 7.12 Надання першої допомоги в надзвичайних ситуаціях

1. Засоби для надання першої допомоги та письмові інструкції з надання першої допомоги повинні бути легкодоступними на території закладу відповідно до місцевого законодавства.
2. Адекватна кількість співробітників зоопарку повинна пройти навчання з надання першої допомоги, якщо це дозволено національним законодавством.
3. Залежно від потреб закладу, дайверам також слід надавати додаткові засоби для надання першої допомоги та проводити відповідне навчання, включаючи, але не обмежуючись, використанням рятувальних дошок для вилучення потерпілих з води.

4. У разі утримання отруйних тварин, у зоопарку або місцевій лікарні має бути в наявності або доступний протягом відповідного терміну відповідний сучасний антидот, який забезпечує безпеку персоналу та відвідувачів, і зберігається відповідно до інструкцій виробника.
5. Персоналу повинні бути надані письмові інструкції щодо процедури, якої слід дотримуватися у разі інциденту за участю отруйної тварини та відвідувача або іншого співробітника. Ці інструкції повинні включати вказівки щодо надання негайної допомоги, номер телефону найближчої лікарні та токсикологічного центру, а також звичайні контакти для виклику швидкої допомоги. Заздалегідь підготовлена форма, яку можна надіслати разом із пацієнтом до місцевої лікарні, повинна містити:
  - Характер укусу або ужалення та вид тварини, яка його завдала;
  - Специфікація, для перехресного посилання, антидоту, який супроводжує пацієнта;
  - Номер телефону найближчого токсикологічного центру;
  - Номер телефону установи.

## 8. Інше

### 8.1 Страхування відповідальності за шкоду або травми, заподіяні тваринами

1. Зоопарки повинні мати відповідні страхові угоди про захист їх та будь-яких інших осіб, які працюють за договором про надання послуг або діють від їхнього імені, від відповідальності за будь-яку шкоду або травми, які можуть бути заподіяні будь-якими тваринами, як у зоопарку, так і за його межами, включаючи перевезення транспортними засобами. Будь-яка верхня межа суми, передбачена умовами такого страхування, повинна бути встановлена на адекватному та реалістичному рівні.

## Додаток І. Перелік небезпечних та загрозових тварин у зоопарках та акваріумах

Цей перелік є специфічним у контексті термінів, які використовуються у Стандартах ЄАЗА та інших документах. Можуть існувати додаткові або інші місцеві законодавчі вимоги щодо «небезпечних та отруйних тварин», про які члени асоціації також повинні знати. Цей перелік не є вичерпним, і члени асоціації повинні приймати рішення на основі власних знань та досвіду.

### Передмова:

- Цей перелік стосується лише не свійських тварин, які утримуються в умовах зоопарків, акваріумів або сафарі-парків.
- Тварини, зазначені в цьому списку, можуть завдати шкоди своїм доглядачам або відвідувачам через свою фізичну силу, такі особливості, як токсини, зуби, колючки тощо, а також через свою поведінку.
- Деякі тварини, зазначені в цьому списку, є небезпечними лише під час сезону розмноження.
- Деякі тварини, зазначені в цьому списку, можуть бути небезпечними за виняткових обставин (зокрема, при ручному вигодовуванні) та за умов непрофесійного поводження з ними.
- Небезпечними хижаками є ті, що позначені зірочкою (\*).

Наукова назва	Українська назва	Примітки
<b>Mammalia</b>	<b>Ссавці</b>	
<b>Marsupialia</b>	<b>Сумчасті</b>	
Macropus rufus	Кенгуру рудий	Великі самці
M. fuliginosus	Кенгуру Сірий Західний	Великі самці
M. robustus	Кенгуру Східний (Валару)	Великі самці
<b>Primates</b>	<b>Примати</b>	
Pongidae	Понгіди (орангутани, горили і шимпанзе)	Дорослі
Hylobatidae	Гіббони	Дорослі
Cercopithecidae	Колобусові	Дорослі самці

	Макаки (крім <i>Macaca sylvana</i> )	Дорослі самці
	Мангабеї	Дорослі самці
	Мавпи	Дорослі самці
Atelidae	Коата	Дорослі самці
	Мавпа-павук	Дорослі самці
	Ревун	Дорослі самці
Cebidae	Капуцини	Дорослі самці
<b><u>Carnivora</u></b>	<b><u>Хижі</u></b>	
Ursidae*	Ведмедеві*	Всі види
Canidae* - <i>Canis lupus</i> - <i>C. rufus</i> - <i>Lycan pictus</i>	Псові - Вовк звичайний - Вовк рудий - Гієновий собака африканський	
Mustelidae - <i>Mellivora</i> spp. - <i>Gulo</i> spp.	Куницеві - Медоїд - Росомаха	Тільки медоїд і росомаха
Hyaeonidae (except <i>Proteles</i> sp.)	Гієни	Окрім Вовка земляного
<i>Crocuta crocuta</i> *	Гієна плямиста*	
Felidae: всі <i>Panthera</i> spp.	- Лев* - Тигр* - Леопард* - Ягуар* - Сніговий барс* - Димчаста пантера - Пума - Рись	
<b><u>Pinnipedia</u></b>	<b><u>Ластоногі</u></b>	
Otariidae	Вухаті тюлені	Дорослі самці
<i>Odebenus</i> spp.	Моржі	
<i>Mirounga</i> spp.	Морські слони	
<i>Hydrurga leptonyx</i>	Леопардовий тюлень	

	(морський леопард)	
<i>Halichoerus grypus</i>	Тев'як довгомордий	Дорослі самці
<b><u>Cetacea</u></b>	<b><u>Китоподібні</u></b>	
<i>Orcinus orca</i>	Косатка хижа	
<b><u>Proboscidea</u></b>	<b><u>Слонові</u></b>	
Elephantidae	Всі слони африканські та азійські	Старші двох років
<b><u>Perissodactyla</u></b>	<b><u>Непарнокопитні</u></b>	
Equidae	Дикі коні, віслюки та зебри	Дорослі жеребці
Rhinocerotidae	Носороги	
Tapiridae	Тапіри	Дорослі самці
<b><u>Artiodactyla</u></b>	<b><u>Парнокопитні та свиноподібні</u></b>	
Tayassuidae	Пекарі	Всі дорослі особини
Hippopotamidae	Бегемоти	Бегемот звичайний та карликовий
Camelidae	Верблюди	Самці верблюдів Старого Світу під час гону, іноді самці верблюдів Нового Світу
<b><u>Cervidae</u></b>	<b><u>Оленеві</u></b>	Всі вигодувані в умовах неволі самці оленів під час гону
<i>Alces</i> sp.	Лосі	Всі дорослі особини
<i>Elaphurus davidianus</i>	Олень Давида (Малу),	
<i>Cervus</i> spp.	Олень благородний, олень плямистий, замбар індійський та інші представники роду <i>Cervus</i> Вапіті ( <i>Cervus canadensis</i> )	Самці під час гону
<i>Rangifer</i> spp.	Олені	Самці під час гону
<i>Capreolus</i> spp	Косулі	Вирощені вручну самці

Giraffidae	Жирафи та окапі	
<b><u>Bovidae</u></b>	<b><u>Велика рогата худоба, вівці, кози, антилопи тощо</u></b>	
<i>Boselaphus tragocamelus</i>	Нільгау (самці)	
<i>Taurotragus spp</i>	Канна звичайна та гігантська (самці)	
<i>Oryx spp</i>	Орикс	Всі види
<i>Addax nasomaculatus</i>	Антилопа адакс (самці)	
<i>Kobus spp.</i>	Водяні козли (самці)	Дорослі самці
<i>Connochaetes spp.</i>	Антилопи гну (всі види)	Всі види
<i>Alcelaphus spp.</i>	Конгоні (всі види)	Всі види
<i>Bison spp., Bos spp., Bubalus spp.</i>	Худоба (всі дикі види)	Всі дикі види
<i>Syncerus spp</i>	Буфало	
<i>Ovibos spp.</i>	Вівцебик (мускусний бик)	
<i>Budorcas spp.</i>	Такін	Самці
Caprini	Кози та вівці	Всі самці диких видів під час гону
<b><u>Aves</u></b>	<b><u>Птахи</u></b>	
<b><u>Ratites</u></b>	<b><u>Безкілеві</u></b>	
<i>Struthio camelus</i>	Страус африканський	
<i>Dromaius novaehollandiae</i>	Ему австралійський	Тільки в період розмноження
<i>Casuarius spp.</i>	Казуари	
<i>Rhea americana, Pterocnemia pennata</i>	Нанду великий, Нанду малий	Тільки в період розмноження
<i>Ardea goliath</i>	Чапля-велетень	Не слід тримати у прохідних вольєрах (для прогулянок)
<i>Ephippiorhynchus senegalensis</i>	Ябіру сенегальський	Не можна тримати у прохідних вольєрах або за

		низькими огорожами
<i>Ephippiorhynchus asiaticus</i>	Ябіру азійський	Не можна тримати у прохідних вольєрах або за низькими огорожами
<i>Leptoptilos spp</i>	Марабу	Не можна тримати у прохідних вольєрах або за низькими огорожами
<b><u>Gruiformes</u></b>	<b><u>Журавлеподібні</u></b>	
Gruidae	Журавлеві	Тільки в період розмноження
<b><u>Falconiformes</u></b>	<b><u>Хижі птахи</u></b>	
<p>Великі хижі птахи, деякі з яких можуть бути небезпечними (наприклад, <i>Harpia harpyja</i>) і нападати на тих, хто проникає у вольєр в період розмноження. Тому їх не можна тримати у вольєрах, через які проходять люди.</p> <p>Приручені особини, які використовуються для соколиного полювання (мисливства), не належать до категорії небезпечних.</p>		
<b><u>Strigiformes</u></b>	<b><u>Совоподібні</u></b>	
<p>Деякі великі сови можуть нападати на тих, хто проникає у вольєри під час сезону їхнього розмноження. Не можна утримувати у вольєрах, через які проходять люди.</p> <p>Приручені особини, які використовуються для мисливства, не належать до категорії небезпечних.</p>		
<b><u>Bucerotidae</u></b>	<b><u>Птахи-носороги</u></b>	
<i>Bucorvus spp.</i>	Кромкачі	Деякі особини. Не можна тримати у прохідних вольєрах.
<b><u>Reptilia</u></b>	<b><u>Плазуни</u></b>	
<b><u>Crocodylia</u></b>	<b><u>Крокодилоподібні</u></b>	
Alligatoridae, Crocodylidae, Gavialidae	Алігатори, Крокодили, Гавіали	Особини довжиною більше 1.5м
<b><u>Sauria</u></b>	<b><u>Ящірки</u></b>	
Helodermatidae	Отрутозубові: Отрутозуб підозрілий ( <i>Heloderma suspectum</i> ) Отрутозуб жахливий ( <i>Heloderma horridum</i> )	
Varanidae	Варан комодський ( <i>Varanus</i> )	

	<i>komodoensis</i> )	
	Варан строкатий ( <i>Varanus varius</i> ) Варан нільський ( <i>Varanus niloticus</i> ) Варан смугастий ( <i>Varanus salvator</i> )	Особини довжиною більше 1.5м
<b><u>Serpentes</u></b>	<b><u>Змії</u></b>	
Boidae	Удавові	Особини довжиною більше 3м
Colubridae <i>Thelotornis kirtlandii</i> та <i>Dispholidus typus</i>	Полозові: Винна змія Кіртланда та Бумсланг	Тільки отруйні види
Elapidae, Hydrophiidae, Viperidae, Atractaspididae, Crotalidae	Отруйні змії	
<b><u>Testudines</u></b>	<b><u>Черепахи</u></b>	
<i>Macrolemys temminckii</i>	Грифова черепаха	
<i>Chelydra serpentina</i>	Кайманова черепаха	
<b><u>Amphibia</u></b>	<b><u>Земноводні</u></b>	
<i>Dendrobates spp</i>	Дереволази	Тільки виловлені в дикій природі тварини
<i>Phyllobates spp.</i>	Листолази	Тільки виловлені в дикій природі тварини
<b><u>Pisces</u></b>	<b><u>Риби</u></b>	
<b><u>Chondrichthyes</u></b>	<b><u>Хрящові риби</u></b>	
Myliobatidae та Dasyatidae	Скати (Орлякові та Хвостоколові)	
Torpedinidae	Електричні скати	
Carcharhinidae та Sphyrnidae	Найбільші представники акул	
<b><u>Osteichthyes</u></b>	<b><u>Кісткові риби</u></b>	
Scorpaenidae: <i>Synanceia sp.</i> ,	Скорпенові:	

<i>Inimicus sp.</i> та <i>Pterois sp.</i>	види роду Бородавчатки, <i>Inimicus</i> та Крилатки	
Trachinidae	Дракончиковидні	
Uranoscopidae: <i>Uranoscopus sp.</i>	Зіркоглядіві: види роду Зіркогляд	
Muraenidae	Муренові	Тільки великі види/особини
<i>Conger conger</i>	Морський вугор звичайний	Великі особини
Electrophoridae <i>spp.</i>	Електричні вугри	
Siganidae	Сиганові	
<b>Invertebrata</b>	<b>Безхребетні</b>	
<b><u>Arthropoda</u></b>	<b><u>Членистоногі</u></b>	
Orthognatha та Scorpiones	Мігаломорфні павуки та Скорпіони	Тільки окремі види
<b><u>Mollusca</u></b>	<b><u>Молюски</u></b>	
Conidae	Коніди	Тільки певні види
<i>Haralochlaena maculosa</i>	Південний блакитнокільчастий восьминіг	